

Opinia Komitetu Regionów w sprawie komunikatu Komisji „Mobilizowanie potencjału umysłowego Europy: umożliwianie uniwersytetom wniesienia pełnego wkładu do strategii lizbońskiej”

(2006/C 81/05)

KOMITET REGIONÓW,

uwzględniając komunikat Komisji „Mobilizowanie potencjału umysłowego Europy: umożliwianie uniwersytetom wniesienia pełnego wkładu do strategii lizbońskiej” (COM (2005) 152 końcowy),

uwzględniając decyzję Komisji Europejskiej z dnia 3 czerwca 2005 r. w sprawie zasięgnięcia opinii Komitetu Regionów w tej sprawie, zgodnie z art. 265 ust. 1 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską,

uwzględniając decyzję podjętą przez prezydium KR w dniu 12 kwietnia 2005 r. w sprawie zwrócenia się do Komisji ds. Kultury i Edukacji o przygotowanie opinii w tej sprawie,

uwzględniając decyzję lizbońskiej Rady Europejskiej, która zaaprobowała koncepcję Europejskiej Przestrzeni Badawczej, tworząc w ten sposób podstawę wspólnej polityki w dziedzinie nauki i technologii w Unii Europejskiej,

uwzględniając opinię Komitetu Regionów w sprawie śródkresowego przeglądu strategii lizbońskiej (CdR 152/2004 fin) ⁽¹⁾,

uwzględniając komunikat Komisji „Rola uniwersytetów w Europie wiedzy” ⁽²⁾ oraz opinię perspektywiczną KR-u w sprawie roli uniwersytetów w rozwoju lokalnym i regionalnym w Europie wiedzy (CdR 89/2003 fin) ⁽³⁾,

uwzględniając opinię Komitetu Regionów w sprawie zintegrowanego programu działań w zakresie kształcenia ustawicznego (CdR 258/2004 fin),

uwzględniając projekt opinii (CdR 154/2005 rev. 1) przyjęty dnia 11 lipca 2005 r. przez Komisję ds. Edukacji i Kultury, którego sprawozdawcą był **Gerd Harms**, pełnomocnik kraju związkowego Brandenburgii przy Federacji i ds. europejskich, sekretarz stanu w Kancelarii Stanu (DE/SPE),

a także mając na uwadze, co następuje:

1. Nieodzowne jest rozważanie komunikatu Komisji w ramach wspólnej strategii europejskiej „Wzrost przez wiedzę”. Wychowanie, edukacja i badania naukowe stanowią podstawy społeczeństw zdolnych do wprowadzania innowacji. Cele sformułowane w ramach strategii lizbońskiej można osiągnąć jedynie dzięki światowej konkurencji, w której kluczową rolę odgrywają badania naukowe, edukacja i kształcenie. Z tego względu uniwersytetom wyznaczona została główna rola w procesie lizbońskim.
2. Za dwadzieścia lat w Europie będzie żyć i pracować zaledwie 5 % ludności świata, natomiast w Azji 52 %. Liczby te ilustrują nagłą potrzebę podjęcia zdecydowanych działań mających na celu zwiększenie atrakcyjności europejskiej edukacji i badań naukowych. Atrakcyjność uniwersytetów stanowi istotny czynnik w „walce o osoby o najwyższym potencjale intelektualnym”, których Europa potrzebuje w celu zabezpieczenia swojej przyszłości.
3. Dostęp do możliwie wszechstronnej edukacji jest nie tylko bogactwem przyszłości w Europie wiedzy, lecz stanowi także podstawę spójności społecznej społeczeństw europejskich i Europy jako całości. Zniesienie przeszkód w dostępie do edukacji, możliwości kształcenia ustawicznego dla wszystkich i podniesienie jakości szkolnictwa stanowią podstawowe wyzwania dla działań podejmowanych na wszystkich szczeblach.
4. Dla ożywienia strategii lizbońskiej Komisja Europejska zaproponowała cały wachlarz działań mających służyć aktywnemu stawianiu czoła jej wyzwaniom. Istotny element działań leżących w gestii Komisji Europejskiej stanowi VII Program Ramowy Badań. Aby potencjał, o którym mowa w tym programie ramowym, włączyć do europejskiego procesu innowacji, niezbędne są reformy w sektorze edukacji i szkolnictwa wyższego.

⁽¹⁾ Dz.U. C 43 z 18.2.2005 r., str. 1.

⁽²⁾ COM(2003) 58 wersja ostateczna

⁽³⁾ Dz.U. C 73 z 23.3.2004, str. 22.

5. Regiony Europy ponoszą w tym procesie wyjątkową odpowiedzialność oraz dysponują istotnymi kompetencjami w dziedzinach edukacji naukowej i badań naukowych. Komitet Regionów uznaje, że władze lokalne i regionalne mają do odegrania specjalną rolę, szczególnie jako kanał komunikacyjny dla wszystkich obywateli. Władze lokalne i regionalne mogą również służyć pomocą w sieciowej współpracy w celu utworzenia synergii pomiędzy różnymi zainteresowanymi podmiotami. Rozwój regionów Europy jest w znacznym stopniu zależny od wykorzystania potencjału w dziedzinie nauki, badań naukowych i innowacji, przy czym proces służący wzmocnieniu tego potencjału w Europie może być kształtowany tylko z udziałem regionów,

na 61. sesji plenarnej, która odbyła się w dniach 12-13 października 2005 r. (posiedzenie z dnia 12 października) jednomyślnie przyjął następującą opinię:

1. Stanowisko i zalecenia Komitetu Regionów

Uwagi ogólne

Komitet Regionów

1.1 **z zadowoleniem przyjmuje** komunikat Komisji Europejskiej „Mobilizowanie potencjału umysłowego Europy: umożliwianie uniwersytetom wniesienie pełnego wkładu do strategii lizbońskiej” i uznaje go za ważny impuls do zainicjowania niezbędnej ogólnoeuropejskiej dyskusji o poprawie szkolnictwa wyższego;

1.2 **zwraca ponownie uwagę** na złożoność szkolnictwa wyższego i uniwersyteckiego w Europie, objętego w komunikacie pojęciem „uniwersytetów”. W tym szerokim znaczeniu w niniejszej opinii używa się pojęcia szkół wyższych;

1.3 **podziela** zdanie Komisji, że przyszły wzrost i dobrobyt społeczny w coraz większym stopniu opiera się na wymagających specjalistycznej wiedzy gałęziach przemysłu i usługach, a coraz więcej miejsc pracy wymaga wyższego wykształcenia;

1.4 **przyznaje**, że w europejskiej polityce w zakresie szkolnictwa wyższego muszą nastąpić znaczące zmiany, zarówno ukierunkowane na potrzeby społeczności lokalnych i regionalnych, jak i umożliwiające zapewnienie światowej konkurencyjności badań i nauki;

1.5 **wskazuje w związku z tym na fakt**, że w Europie istnieją znakomite szkoły, oferujące także w wymiarze globalnym wybitne usługi w zakresie kształcenia przyszłej kadry naukowej i w zakresie badań, jednak z drugiej strony istnieje wiele szkół wyższych, które ciągle jeszcze nie mogą rozwinąć w pełni swojego potencjału, jak zaznaczono w komunikacie Komisji;

1.6 **z zadowoleniem przyjmuje** jednoznaczne oświadczenie w sprawie pomocniczości, podkreśla jednak ponadto odpowiedzialność regionów określoną w Białej księdze w sprawie sprawowania rządów w Europie z 2001 r., a także znajdującą odbicie w Traktacie ustanawiającym Konstytucję dla Europy;

1.7 **stwierdza** stanowczo, że wykształcenie uniwersyteckie nie może być postrzegane tylko z ekonomicznego punktu widzenia, ponieważ tworzy ono również społeczną i kulturową wartość dodaną, której nie można oceniać w kategoriach

ekonomicznych, lecz która pomimo to stanowi podstawę rozwiniętego społeczeństwa;

1.8 **podkreśla**, że cele ambicjonalne, na których opiera się komunikat, będą mogły zostać osiągnięte tylko wtedy, gdy stworzy się podstawy w ramach ogólnej edukacji szkolnej i przedszkolnej. **Uznaje** szczególną odpowiedzialność szczebla regionalnego na tym polu;

1.9 **jest zdania**, że uniwersytety i szkoły wyższe powinny być w większym stopniu włączone w ideę kształcenia przez całe życie w celu realizacji strategii lizbońskiej;

1.10 **jest zdania**, że elastyczne struktury stanowią najbardziej wydajną odpowiedź na szybko zmieniające się wymagania społeczne dotyczące edukacji w szkołach wyższych. Stworzenie ich jest przede wszystkim zadaniem szkół wyższych. Szczeble regionalne i krajowe odpowiadają jednak za stworzenie warunków dla elastyczności poprzez zniesienie uciążliwych ograniczeń prawnych oraz udostępnienie koniecznych środków;

1.11 **ubolewa**, że Komisja Europejska nie była w stanie opracować uzgodnionego pomiędzy swoimi służbami komunikatu w sprawie wszystkich aspektów europejskiej polityki dotyczącej szkolnictwa wyższego, który obejmowałby także obszar badań naukowych. Europejska Przestrzeń Badawcza i wnioski Komisji dotyczący VII Programu Ramowego Badań z linią „Regiony oparte na wiedzy” stanowią ważne punkty odniesienia dla europejskiego szkolnictwa wyższego, w szczególności w aspekcie realizacji celów lizbońskich;

1.12 **stwierdza**, że na skutek wyizolowania obszaru badań tracą się związki pomiędzy badaniami, edukacją przyszłej kadry naukowej i akademickimi kwalifikacjami zawodowymi, tak samo jak związek pomiędzy badaniami uniwersyteckimi i pozauniwersyteckimi.

2. Rosnące wyzwania

Komitet Regionów

2.1 **podziela** troskę Komisji, że zasoby europejskich społeczeństw w zakresie edukacji nie są dostatecznie rozwijane i widzi w analizie Komisji istotne punkty wyjścia do koniecznych zmian;

2.2 **jest jednak zdania**, że dane statystyczne wykorzystane w komunikacie zniekształcają obraz faktycznej sytuacji w wielu krajach Europy. W szczególności niska liczba absolwentów szkół wyższych i studentów nie uwzględnia dużej liczby europejskich studentów w szkołach specjalistycznych lub odbywających kształcenie zawodowe, podczas gdy w Ameryce Północnej i Azji porównywalne toki studiów oferowane są w szkołach wyższych;

2.3 **zgadza się z analizą** czynników stanowiących przeszkody w dynamicznym rozwoju sektora szkolnictwa wyższego, w szczególności z faktem istnienia oczywistej tendencji do oddzielania szkół wyższych od gospodarki i społeczeństwa, nadmiernej regulacji systemu przez państwową kontrolę ex post oraz stosunkowego ubóstwa europejskiego sektora szkolnictwa wyższego spowodowanego zależnością od środków państwowych;

2.4 **podkreśla jednak**, że jakość europejskich instytucji szkolnictwa wyższego jest z reguły dobra i że wiele szkół wyższych dokonało już przed laty lub właśnie dokonuje przedstawianych w komunikacie koniecznych zmian, jednakże często bez świadomego ukierunkowania na cele lizbońskie. Fakt, że dla wielu szkół wyższych proces boloński jest nadal obcym terminem, nie może prowadzić do ogólnie negatywnego zdania na temat szkół wyższych Europy;

2.5 **wspiera** wysiłki procesu bolońskiego w kierunku stworzenia wspólnego obszaru szkolnictwa wyższego, wskazuje jednak na różnorodność regionalnych i krajowych podejść w zakresie szkolnictwa wyższego, które muszą uzyskać swój wyraz także we wspólnym obszarze szkolnictwa wyższego. Komitet Regionów nie podziela krytyki różnorodności języków wyrażonej w komunikacie.

3. Główne punkty modernizacji: atrakcyjność, zarządzanie, finansowanie

Komitet Regionów

3.1 **ponownie stwierdza**, że zgodnie z procesem bolońskim stworzenie do 2010 r. Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego zakłada konkretne cele dla rozwoju edukacji w szkołach wyższych w UE. Zakładają one w szczególności wprowadzenie systemu porównywalności dyplomów, opartego na dwóch głównych cyklach, systemie akumulacji punktów za zaliczone przedmioty, mobilności, zapewnieniu jakości i wspieraniu wymiaru europejskiego. **Stwierdza**, że środki konieczne do osiągnięcia tych celów nie zostały jeszcze podjęte w wystarczającym zakresie i dlatego konieczne są wzmożone wysiłki szkół wyższych, a także regionów, Państw Członkowskich i Unii;

3.2 **podziela** zdanie Komisji, że do wdrożenia niezbędnych zmian uniwersytety potrzebują wsparcia od swojego otoczenia. Lokalne i regionalne organizacje terytorialne od dawna współpracują z miejscowymi szkołami wyższymi i innymi instytucjami, towarzysząc im w podejmowaniu niezbędnych działań;

3.3 **z zadowoleniem** przyjmuje postulat powszechnej „kultury doskonałości”. Istotną rolę w krzewieniu owej kultury mają do odegrania wydziały i sieci naukowców prowadzących

innowacyjne badania. Należy na szeroką skalę wzmacniać motywację do wybitnych osiągnięć w nauce i badaniach;

3.4 **zgadza się** z analizą Komisji na temat czynników zwiększających atrakcyjność szkół wyższych. Właśnie w zakresie „zasobów ludzkich” pojawiają się duże możliwości pogłębienia europejskiego ukierunkowania szkół wyższych;

3.5 **z zadowoleniem przyjmuje** coraz większe ambicje w odniesieniu do programu Erasmus, który ma objąć około trzech milionów studentów.

3.6 **popiera** zdanie Komisji, że partnerstwo pomiędzy szkołami wyższymi a przemysłem ma szczególne znaczenie, jednak uważa także inne obszary gospodarki, administracji, kultury i organizacji społecznych za istotnych partnerów. Właśnie w aspekcie znaczenia nauki dla rozwoju regionalnego ograniczenie jej wyłącznie do partnerstwa z przemysłem jest zbyt wąskie;

3.7 **z troską obserwuje**, że szkoły wyższe nie podjęły jeszcze w odpowiednim zakresie takich wyzwań, jak: otwarcie się na nowe grupy studiujących, kształcenie ustawiczne i zwiększenie dostępu do edukacji akademickiej jako warunek sprzystania wymaganiom demograficznym i strukturalnym przyszlęch dziesięcioleci. **Z zadowoleniem przyjmuje** więc i popiera zalecenie Komisji, aby kwestię tę postawić w centrum ogólnoeuropejskiej dyskusji;

3.8 **zaznacza**, że konkurencja i podnoszenie jakości w szkołach wyższych nie może prowadzić do rozejścia się regionów Europy w sferze nauki; jedną z wyjątkowych cech Europy jest rozbudowana sieć edukacji, którą należy zachować. W każdym regionie Europy muszą istnieć ośrodki szkolnictwa wyższego spełniające europejskie standardy jakości;

3.9 **podkreśla**, że postulat Komisji na rzecz większego i lepszego zaangażowania finansowego dla szkół wyższych jest wprawdzie zrozumiały, jednak nie oddaje w pełni rzeczywistości wielu europejskich regionów: przy ustalaniu budżetu edukacja i kształcenie są w wielu przypadkach traktowane priorytetowo;

3.10 **podkreśla**, że lokalne i regionalne organizacje terytorialne reprezentowane w Komitecie Regionów są gotowe do wspólnej dyskusji ze szkołami wyższymi na temat instytucjonalnych strategii modernizacji oraz do wdrażania ich tam, gdzie jest to możliwe. Należy do nich wprowadzenie wieloletnich kontraktów, wsparcie innowacyjnego zarządzania w szkołach wyższych i jeszcze większe otwarcie szkół wyższych na partnerstwo z przemysłem.

4. Priorytety działania

Komitet Regionów

4.1 **zaleca** podsumowujące przedstawienie priorytetów w zakresie edukacji, szkolnictwa wyższego i badań naukowych, aby na pierwszy plan wysunąć powiązania i wzajemne zależności oraz wynikające z nich możliwości działania na rzecz wdrażania strategii lizbońskiej;

4.2 **podkreśla**, że warunkiem skuteczności zmian strukturalnych w szkołach wyższych jest powszechne i ogólnoeuropejskie uznawanie dyplomów. Proces boloński dąży do ilościowej porównywalności programów studiów, co stanowi krok w kierunku wzajemnego uznawania dyplomów. Aby jednak wszystkim regionom umożliwić sprawiedliwy i udany dostęp do Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego, wychodząc od standardów ilościowych, konieczne jest rozpoczęcie na szczeblu europejskim dyskusji wokół standardów jakościowych;

4.3 **wskazuje na fakt**, że w zakresie mobilności naukowców program Marie-Curie sprawdził się jako część europejskiego Programu Ramowego Badań. Rozproszenie na szczeblu europejskim przez kolejną ofertę, jak zapowiada się w komunikacie, nie jest zasadne. Zachęca Komisję do dalszego wzmocnienia programu Marie-Curie w celu popularyzowania mobilności naukowców oraz do poprawienia jej warunków ramowych określonych w Europejskiej Karcie Naukowca;

4.4 **podkreśla**, że dyskusja o opłatach za studia może być prowadzona jedynie w kontekście krajowym lub regionalnym;

4.5 **odrzuca** proponowane przez Komisję zróżnicowanie opłat i systemów pomocy finansowej w celu sterowania decyzjami o studiach. Wolny i indywidualny wybór wykształcenia nie może zostać ograniczany przez próby kontroli ze strony państwa;

4.6 **popiera** zdanie Komisji, że do modernizacji szkół wyższych należy wykorzystać wszystkie źródła finansowania UE. **Wzywa** jednak Komisję do stworzenia odpowiednich podstaw w rozporządzeniach dotyczących funduszy strukturalnych, aby wzmocnić pozycję nauki w krajowych sporach o podział środków i podkreślić znaczenie rozwoju szkół wyższych;

4.7 **podkreśla** konieczność zapewnienia szkołom wyższym jak największej wolności w kształtowaniu nauki i badań w ramach ich ogólnej odpowiedzialności wynikającej z ich zadań krajowych i regionalnych. Stosunek wolności i odpowiedzialności powinien być określony w formie wieloletnich strategicznych porozumień ramowych, umożliwiających przejrzystą i efektywną kontrolę ex-post osiągnięcia celów. Jednocześnie Komitet Regionów podkreśla odpowiedzialność regionów za rozwój szkolnictwa wyższego i znaczenie szkół wyższych dla rozwoju regionalnego.

4.8 **wzywa**, aby Komisja podjęła odpowiednie działania w celu poprawy jakości regionalnych powiązań pomiędzy uniwersytetami i instytucjami badawczymi, rozszerzenia współpracy w ramach sieci nauki, gospodarki i administracji oraz wzmocnienia oddziaływania instytucji naukowych na społeczeństwo. Działania te mogłyby przybrać formę konkursu.

Bruksela, 12 października 2005 r.

Przewodniczący
Komitetu Regionów
Peter STRAUB
